

طراحی مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده

توران شیخ بگلوا^۱، حجت اله عباسی^۲، محمدرضا کریمی^۳، مهناز ربیعی^۴

تاریخ دریافت: ۰۱/۱۲/۲۰، تاریخ تایید: ۰۲/۳/۱۷

چکیده:

فیلم و سینما به عنوان یکی از مهم ترین وسایل ارتباط جمعی در زندگی روزمره افراد، داد و ستدهای اجتماعی، ساختار زندگی انسان ها، خانواده ها، چگونگی برقراری ارتباطات درون گروهی و برون گروهی و حتی اندیشه هر فرد برای چگونه زیستن است. به طوری که می توان ادعا کرد اندیشه ها، عقاید، نگرش ها و در یک روند کلی، فلسفه زندگی انسان ها با فیلم شکل می گیرد، تغییر می کند، اصلاح یا تخریب می شود. پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده در سینمای ایران انجام شده است. پژوهش از نوع کیفی و به روش داده بنیاد انجام شد. جامعه پژوهش کلیه صاحب نظران حوزه سینما از جمله کارگردانان، تهیه کنندگان، مدیران نهادهای مرتبط بودند که به منظور انتخاب افراد برای مصاحبه از روش هدفمند گلوله برفی استفاده شد و با رویکرد اشباع نظری با ۱۴ نفر مصاحبه انجام شد. داده های پژوهش از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شدند و با رویکرد تحلیل محتوا و کدگذاری اقدام به تحلیل آنها شد. اعتبار داده ها به روش کثرت گرایی در شیوه انجام کار، پژوهشگر و مشارکت کننده بدست آمد. نهایتاً مدل تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده با ۸۱ مفهوم و ۱۷ مقوله بدست آمد که مقوله محوری مدل، «تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده» بود؛ عوامل زمینه ساز شامل «مدیریت کلان فرهنگی» و «تخصیص بودجه»؛ عوامل علی شامل «سیاست گذاری و برنامه ریزی هدفمند»، «حمایت و پشتیبانی مسئولان و نهادهای فرهنگی ذیربط»، «بازگشت سرمایه» و «کیفیت فیلم نامه»؛ عوامل مداخله گر شامل «عوامل فرهنگی»، «عوامل اجتماعی و خانوادگی» و «عوامل فیلم سازی»؛ راهبردها شامل «عوامل فنی - زیرساختی»، «توجه به ظرفیت های سینمایی موجود»، «مشوق های تشویقی» و «توجه ویژه به جشنواره ها» و نهایتاً پیامدها شامل «تقویت خانواده ایرانی»، «ارتقاء هویت و فرهنگ ملی» و «امنیت اجتماعی» بودند. نتیجه آنکه براساس پژوهش حاضر و کشف ابعاد و مؤلفه و شاخص های کیفی بدست آمده مدل تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده در سینمای ایران براساس رویکرد نظام مند طراحی گردید.

واژگان کلیدی:

تحکیم خانواده، تولیدفیلم، سینمای ایران، نظریه داده بنیاد

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی Dr.sheikhbaghlou@gmail.com

^۲ استاد پایه یک، مدعو دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب (نویسنده مسئول)، Abbasiz70@yahoo.com

^۳ استادیار پایه ۱۳، عضو هیئت علمی تمام وقت دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب

Mr.Karimikandazi@iau.ac.ir

^۴ استادیار پایه ۲۶، عضو هیئت علمی تمام وقت دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب

mahnaz.rabiei@yahoo.com

بیان مسئله:

روشن است که خانواده مهمترین و اساسی ترین واحد اجتماعی است که از منظر قرآن کریم تامین کننده یکی از نیازهای حیاتی بشر یعنی آرامش می باشد. به عقیده رهبر انقلاب، پایه و سلول اصلی در یک جامعه، خانواده بوده و خانواده سالم، لازمه پیشرفت در جامعه است. وجود آیات و روایات بسیار در خصوص اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده و راهکارهای عملی برای حفظ و تحکیم بنیان خانواده، حاکی از جایگاه و ارزش والایی است که این دین الهی برای آن قائل است. البته نه تنها دین اسلام بلکه سایر ادیان و حیانی نیز با وجود اختلافات طبیعی بین ادیان در موضوعات گوناگون، بر مسئله خانواده تاکید داشته و در آموزه های خود بدان پرداخته اند. از این اشتراکات می توان نتیجه گرفت که ازدواج سالم و تشکیل خانواده پایدار، امری فطری است که خداوند جهت رشد و رسیدن به کمال برای انسان مقرر کرده است (ابویی اردکانی و مومنی، ۱۳۹۸).

امروزه بخش عمده اطلاعات و معلومات خانواده ها، مرهون برنامه های رادیویی و تلویزیونی و رسانه های مجازی و یا مکتوب می باشد و این امر در مورد بانوان و قشر کودک و نوجوان به وضوح قابل مشاهده است زیرا آنان بیش از هر قشر دیگری وقت بیشتری را صرف تماشای تلویزیون یا استفاده از رسانه ها می کنند (صادقی فسایی و پروایی، ۱۳۹۶). رسانه ها برای کسب حداکثر سود، یکی از اهداف اصلی که دنبال می کنند نفوذ و تاثیرگذاری بر خانواده ها است چرا که خانواده ها عمیقاً تحت تاثیر رسانه ها قرار می گیرند. هالیوود به عنوان یکی از بزرگترین غول های رسانه ای از آغاز پیدایش خود تا کنون، موضوعات گوناگونی را دستمایه ساخت فیلم قرار داده و پیچیدگی های بیانی آن، روز به روز بیشتر شده است. اما در تمام این سال ها، یکی از موضوعات مهم آن، نهاد خانواده بوده است (داگلاس، ۲۰۱۳).

از این رو باید پذیرفت که رسانه و در رأس آن صداوسیما، یکی از اساسی ترین عوامل و از کارآمدترین و مؤثرترین ابزارهای تقویت خانواده محسوب شده و برنامه ریزی صحیح برای استفاده مناسب از این ابزار می تواند به تأمین سلامت روحی و روانی اعضای خانواده و رشد و تعالی بنیان های این واحد مهم اجتماع کمک نماید. برنامه های مختلف رادیو، تلویزیون و سینما، مطالب روزنامه ها و مجلات و محتواهای بارگذاری شده در سایت ها و شبکه های اجتماعی می توانند بسیار برای خانواده ها جذاب، مفید و آموزنده باشند و این مهم زمانی محقق خواهد شد که ما از قبل نقشه راه دقیق و طرح و برنامه مدونی را برای جهت دهی به رسانه ها و استفاده صحیح از کارکردهای آن ها در جهت تأمین منافع جامعه و رفع نیازهای خانواده داشته باشیم (شالچی، ۱۳۹۲). برای داشتن جامعه ای سالم، پویا و بانشاط، راهی جز تحکیم خانواده نیست و همه ارکان و اجزای جامعه به ویژه رسانه ها در قبال این مهم مسئول هستند. در این مسیر رسانه مطلوب و ایده آل رسانه ای است که با الگوسازی مثبت، پرداختن به سبک درست زندگی و بیان تکالیف و مسؤولیت های متوجه زوجین، به دنبال ایجاد مصونیت و حفظ و تقویت قداست خانواده و کاستن از آسیب های آن باشد. بنابراین رسانه ها و به طور خاص سینما به عنوان یک دانشگاه عمومی و معمار فرهنگی جامعه باید در خدمت خانواده و تعالی آن باشند و با تولید برنامه ها و محتواهای مناسب زمینه را برای ترویج و تعمیق باورها و ارزش های دینی در خانواده ها و قوام بخشی به بنیان نهاد مقدس خانواده فراهم نمایند (هاشمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷).

سیاست های کلی خانواده ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، سند بلند مدت و نقشه راهی است که می تواند ضامن تحکیم زندگی و سعادت نهاد خانواده باشد. بکارگیری یکپارچه ظرفیت های آموزشی، تربیتی و رسانه ای کشور در جهت تحکیم بنیان خانواده و روابط خانوادگی، از محورهای مهمی است که در بند ۵ این سیاست ها به آن اشاره شده و این مسأله بیانگر اهمیت تمرکز بر موضوع فرهنگ سازی از طریق استفاده هوشمندانه از فرصت و ظرفیت ارزشمند رسانه ها و نهادهای فرهنگی و تبلیغی بوده و

می‌طلبند که همه دستگاه‌ها و نهادها در کنار رسانه‌ها دلسوزانه و متعهدانه وارد این عرصه شده و برای اجرایی شدن آن تلاش و برنامه ریزی داشته باشند (طباطبایی، ۱۳۹۵، خبرگزاری برنا، ۱۳۹۵/۰۶/۲۱). برای حفظ ارزش‌های خانواده در بند ۵ سیاست‌های کلی آمده است: «تحکیم خانواده و ارتقاء سرمایه اجتماعی آن بر پایه رضایت و انصاف، خدمت و احترام و مودت و رحمت با تأکید بر ممنوعیت نشر برنامه‌های محل ارزش‌های خانواده.»

برنامه‌های فرهنگی و رسانه‌ای افکار، عقاید و سبک زندگی مردم یک جامعه را می‌سازد و به آن‌ها هویت مستقلی می‌دهد؛ یکی از ابزارهای مهم پخش این برنامه‌ها صدا و سیما، سینما و سینمای خانگی است؛ در چند سال اخیر با وجود حضور کارگردانان و نویسندگان دانا و اصیل همچنان شاهد موجی از فیلم‌های تلویزیونی و سینمایی و مخصوصاً سینمای خانگی با مفاهیم «ضدخانواده» هستیم. در حال حاضر در سینمای خانگی فیلم‌سازی را می‌بینیم که برای سودآوری بیش‌تر و هزینه کم‌تر از داستان‌هایی بی‌کیفیت و به‌کارگیری الفاظ رکیک، شوخی‌های جنسی و حتی تبلیغ «ازدواج سفید» استفاده می‌کنند! مخاطب اصلی این سریال‌ها نیز پدر و مادر و فرزندان‌شان هستند که به‌صورت جمعی این داستان‌ها را دنبال می‌کنند؛ حال نکته اینجاست که چرا با وجود تأکید سیاست‌های کلی خانواده به ممنوعیت انتشار محتوای ضدخانواده، نظارتی مبنی بر ممنوعیت انتشار چنین برنامه‌هایی در صداوسیما، سینما و مخصوصاً سینمای خانگی توسط وزارت ارشاد و صداوسیما انجام نمی‌شود.

تولید و فیلم در سینمای ایران وابسته به هیچ‌الگوی مدون و مصوبی نیست که کارگردانان بر اساس آن و یا با رعایت مفاد آن به تولید بپردازند. تولید فیلم در جامعه ما نیازمند الگو و مدلی است که بتواند کارگردانان و فیلم‌سازان را وادار کند بر پایه اصول و ارزشهای ایرانی و اسلامی به تولید بپردازند تا بدین شکل تحکیم خانواده اتفاق بیفتد. به نظر می‌رسد این موضوع می‌تواند به دلیل عدم وجود برنامه کلان و مدون و دارای اهداف مناسب با اصول ارزشی و وحدت بخش در نهاد خانواده که بنیان‌های خانواده را تحکیم می‌کند، باشد. بر این اساس محقق در این مقاله به دنبال پاسخ به این سوال است که رویکرد داده بنیاد نظام مند در جهت تحکیم خانواده در سینمای ایران چیست؟

در دنیای امروزه واحد جامعه، فرد نیست بلکه خانواده است. از همین رو تحکیم خانواده به تحکیم بنیان جامعه کمک شایانی می‌کند، با توجه به اینکه مدل در علوم اجتماعی را می‌توان این گونه تعریف کرد که مدل یعنی خصوصیات بعضی از پدیده‌های تجربی (شامل اجزاء و ارتباط آنها) به‌طور منطقی از طریق مفاهیم مرتبط با یکدیگر بیان می‌شود. بنابراین مدل منعکس کننده واقعیت است و جنبه‌های معینی از دنیای واقعی را که با مساله تحت بررسی ارتباط دارند را مجسم می‌کند (ایران نژاد، ۱۳۷۷: ۵۰). وجود یک مدل برای تولید یک محصول فرهنگی مثل فیلم با رویکرد تحکیم نهاد خانواده باعث وحدت رویه در بوجود آوردن یک نظام فکری و عقیدتی در جامعه خواهد شد. وجود مدل مسیر راه را جهت بهبود عملکردها و تولیدات تسریع می‌کند. جمع بندی یافته‌های پژوهش مرتبط با خانواده در سینما نشان داده که انعکاس وضعیت خانواده ایرانی در سینما، از ابعادی واقع‌گرا و از ابعاد دیگری واقعیت‌گریز است (راودراد، ۵۶۰).

از نظر جامعه‌شناسان، فیلم‌سازان می‌توانند با استفاده از نتایج و یافته‌های پژوهش‌های جامعه‌شناختی، فیلم‌های موثرتری بسازند. از نظر فیلم‌سازان، وظیفه آنها چیز دیگری است، آنها می‌خواهند مهارت خود را در ساختن فیلم‌هایی با ارزش زیبا شناختی فراوان به تماشا بگذارند. اگر این دو دیدگاه باهم تلفیق شود، آنگاه می‌توان از نتایج همکاری میان هنرمندان و دانشمندان علوم اجتماعی بهره مند شد؛ نتایجی که در مجموع به ارتقاء و رشد فرهنگی جامعه از یک طرف و فیلم و سینما از طرف دیگر کمک مهمی خواهد کرد (همان، ۵۶۷). عدم وجود مدل و همچنین نبود تمرکز و استراتژی فرهنگی با محوریت تحکیم نهاد خانواده در بررسی‌های اولیه محقق کاملاً مشهود به نظر می‌رسد. به علت عدم وجود یک مدل تاکنون کمتر فیلم‌ساز و کارگردانی در یک قالب تعیین شده حرکت کرده است و با وجود پیشرفت‌های تکنولوژیکی و سخت‌افزاری در صنعت سینما نبود یک راهکار و نقشه راه به عنوان نقص بزرگ سینمای ایران احساس می‌شود. اگر از دور به سینمای ایران نگاهی داشته باشیم (در این پژوهش صرفاً نهاد خانواده) هیچ مسیر واضح و روشنی را در گذشته و برای آینده نمی‌توان متصور شد. در سینمای اجتماعی ایران (سینمای اجتماعی را می‌توان چنین تعریف کرد؛ بیان مسائلی اجتماعی با زبان هنر به مثابه ژانر اصلی فیلم یا روایتی اجتماعی از آن مسائل)؛ هدف فیلم‌ها متوجه کردن جامعه به خود و مسائل اطرافش است. در این فیلم‌ها شخصیت‌ها، افراد مشخص هستند و داستان فیلم ظاهراً مربوط به خانواده یا افراد مشخصی است؛ اما در واقع فیلم به دنبال بیان مسائل شخصی آنها نیست، هدفش بازنمایی امر اجتماعی است.

بنابراین با توجه به اهمیت نهاد خانواده در کلیه عرصه های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... پرداختن به ابعاد مختلف تحکیم خانواده بسیار مهم و با اهمیت است و از طرف دیگر نقش کلیدی رسانه‌ها علی‌الخصوص فیلم و سینما برای استحکام بخشی به نهاد خانواده غیر قابل انکار است و بایستی در پژوهش‌های مختلف به اثرگذاری آنها در تحکیم خانواده پرداخته شود.

سوال‌های پژوهش

- ۱) عوامل علی مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده کدامند؟
- ۲) شرایط زمینه ساز مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده کدامند؟
- ۳) عوامل مداخله گر مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده کدامند؟
- ۴) راهبردهای مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده کدامند؟
- ۵) تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده چه پیامدهایی دارد؟

چارچوب مفهومی

خانواده: خانواده پایه بنیادین اجتماع وسلول سازنده زندگی انسان و خشت بنای جامعه و کانون اصلی حفظ سنت ها و هنجارها و ارزشهای اجتماعی است، ستون استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی در جهت بروز و ظهور عواطف انسانی و مکانی برای پرورش اجتماعی کودک است که بر اساس ازدواج پدید می‌آید و از آغاز پیدایش خود همچون حریمی امن زندگی انسان را در بر می‌گیرد (رنجبر و ستوده، ۱۳۹۲) و طرفین در آن دارای وظایف و حقوق جدید می‌شوند و ارتباط خویشاوندی آنها در سایه نکاح پدید می‌آید و اعضای آن دارای روابط قانونی، اخلاقی و عاطفی می‌گردند (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۹۴). افراد در این نهاد ضمن حفظ نسل، وظیفه تربیت فرزندان، مراقبت، حمایت از بزرگسالان و حفظ میراث فرهنگی و دینی خود را بر عهده دارند (اعزازی، ۱۳۹۰).

تحکیم خانواده: منظور از تحکیم خانواده، فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه‌ی اعضاست. اگر هدف از برقراری زوجیت و تشکیل خانواده، به تعبیر قرآن، «به سکونت رسیدن اعضاست». لازم است که همه رفتارها و تعاملات در راستای تحقق این هدف باشد و منظور از تحکیم، به کمال رساندن همین سکونت است که با کمترین ظلم، نامردی و تحقیر حتی یک عضو در خانواده، سازگار نیست. به عبارت دیگر، تحکیم خانواده یعنی استحکام بخشیدن و تقویت روابط زن و شوهر در خانواده.

فیلم و سینما: سینما به مفهوم اولیه و کلی آن عبارت است از تمامی فعالیت‌های مادی و معنوی است که در نهایت به ساخت فیلم منتج می‌گردد. به عبارت دیگر فیلم محصول نهایی فرایند هنری گروه‌هایی با تخصص ویژه است که این خود باز برآیند مجموعه‌ای به اسم سینماست. برای ورود به چنین بحثی لازم نیست وارد مقولات به ظاهر پیچیده‌ای مانند فلسفه فیلم یا مباحثی همچون زیبایی شناختی آن شویم. (فرجی ۱۳۹۳).

مدل نظام مند: منظور از تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده در سینمای ایران، مجموعه عوامل تشکیل دهنده مدل نظامند و پارادایمی اشتروس و کوربین شامل عوامل علی، زمینه‌ساز، مداخله‌گر، مقوله محوری، راهبردها و پیامدها و مقوله‌ها و مفاهیم مربوط به هر عامل می‌باشد که از طریق سندکاوی و مصاحبه با خبرگان و صاحب نظران موضوعی بدست آمده است.

پیشینه پژوهش:

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در خصوص موضوع تحقیق، تاکنون تحقیقی که به ارائه مدل تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده در سینمای ایران انجام شده باشد، پیدا نشد. اما تحقیقات فرعی و تاحدودی مرتبط با ادبیات نظری تحقیق انجام شده است که به تعدادی از مهمترین آنها اشاره می‌شود.

- سعیدی و دهدست (۱۳۹۸) در پژوهشی به «تحلیل و مقایسه نشانه‌شناختی ساختار خانواده در سینمای دهه ۷۰ و ۶۰ ایران» پرداختند. در این پژوهش به دنبال بررسی این مساله است که چگونه قواعد، ساختار و الگوهای خانواده در چند دهه اخیر دچار تحول و دگرگونی شده است و نقش سینما در این تغییر و تحول و گفتمان سازی چگونه بوده است و به چه شیوه، ابزار و همچنین رمزگانی این تغییرات در ساختار فعلی و فرهنگی خانواده ایجاد شده است. یافته‌های این پژوهش موید این مطلب بود که از رمزگان فنی گرفته تا اجتماعی و ایدئولوژیک تغییرات جدی کرده است. عوامل یاد شده موجب فروپاشی ساختار خانواده شده است.
- عظیمی دولت آبادی و داوری مقدم (۱۳۹۸) در پژوهشی به بازنمایی حضور و نقش زنان در سینمای قبل و بعد از انقلاب اسلامی پرداختند. بر اساس یافته‌های این پژوهش با تکیه بر دیدگاه بازتاب و روش اسنادی و تحلیل محتوای کمی، در دوره ده ساله پیش از انقلاب، حضور زنان در عرصه سینما به غیر از جایگاه موسیقی و تا حدودی جایگاه بازیگری در سایر جایگاه‌ها از دوره‌های مختلف بعد از انقلاب کمتر بوده است.
- رستگار، آقابابایی و راسخی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بازنمایی مسائل اجتماعی در سینمای پس از انقلاب اسلامی ایران پرداختند. فیلم‌های سینمایی از شرایط اجتماعی هر جامعه متأثر هستند و در عین حال مسائل اجتماعی را بازنمایی می‌کنند. بدین منظور با بکارگیری روش تحلیل محتوای کیفی، ۳۷ فیلم اجتماعی و پرمخاطب بررسی شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهند سینمای ایران پس از انقلاب، چهار دهه را پشت سر گذاشته که هر دوره، مسائل اجتماعی مختص به خود را داشته است.
- مقدم فر (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی «فرایند بازنمایی سبک زندگی دهه شصت در سینمای دهه نود ایران» پرداخته است. این پژوهش با بهره‌گیری از نظریه بازنمایی در جامعه‌شناسی هنر و استفاده از الگوی تبیینی بورديو درباره سبک زندگی تلاش می‌کند فرایند برساخته شدن مفهوم دهه شصت در سبک زندگی بازنمایی شده در فیلمهای سینمایی پرفروش دهه نود را بررسی کند.
- احمدی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی مدرنیته و بازنمایی خانواده در فیلمهای سینمایی پس از انقلاب اسلامی در ایران پرداخته است. سینمای ایرانی بنا به دلایل مختلف در همه دوران حیات خود توجه ویژه‌ای به خانواده و تحولات آن داشته است. بر این اساس همگامی بازنمایی مدرنیته و مدرنیسم از یک سو و خانواده از سوی دیگر موضوعی قابل تامل است.
- جعفری، بیچرانلو و پیرهادی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بازنمایی ازدواج در سینمای ایران پرداختند. این پژوهش به بررسی چگونگی بازنمایی ازدواج در قاب سینمای ایران می‌پردازد. جامعه آماری تحقیق کل فیلمهای سینمای ایران از ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۰ است که در آن یکی از نقش‌های اصلی به گونه‌ای با ازدواج خودش درگیر می‌شود. این پژوهش از روش تحلیل محتوای کمی، ۱۱۶ فیلم سینمایی را تحلیل کرده و به ۲۹ سوال در زمینه چگونگی تصویرپردازی آنها از ازدواج پاسخ داده است.
- انتظاری و خورشید نام (۱۳۹۶) در پژوهشی به بازنمایی هویت زنانه در سینمای ایران پرداخته‌اند. اهمیت نهاد خانواده در جامعه و نقش انکارناپذیری که در انتقال فرهنگ و نظام‌های ارزشی به نسل بعد دارد، پژوهشگران را به مطالعه و شناخت این نهاد اجتماعی واداشته است. اهمیت این نهاد به حدی است که جامعه‌شناسانه آسیب‌شناسی و تلاش برای حل و فصل معضلاتی را که دامنگیر آن می‌شود، رسالتی بر عهده خود می‌دانند.
- صادقی فسایی و پروایی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بازنمایی روابط خانوادگی در فیلم‌های اصغر فرهادی پرداختند. آنها بیان کردند تجربه زندگی مدرن بیانگر آن است که نهاد خانواده و روابط خانوادگی دچار تغییراتی شده است و مطالعه روابط خانوادگی به‌عنوان موضوع پژوهشی مهم مطرح و نیازمند توجه پژوهشگران است. در سینمای ایران، خانواده و

- روابط خانوادگی یکی از کانونهای مهم فیلمهای اصغر فرهادی بوده است. سؤال اصلی پژوهش این است که در فیلم های مورد مطالعه، روابط خانوادگی چگونه بازنمایی شده است؟ و چه تأملات نظری می توان استخراج کرد؟
- سلطانی گردفرامری و پاکزاد (۱۳۹۵) در پژوهشی به بازنمایی طلاق در سینمای دهه هشتاد ایران پرداختند. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که فیلم های سینمایی دهه هشتاد طلاق را چگونه بازنمایی و برساخت کرده اند؟ این سوال در چارچوب نظریه بازنمایی مطرح شده و برای پاسخ به آن ۲۱ فیلم تولید شده در این دهه که مسئله طلاق محوری اصلی روایت شان بود به روش تحلیل محتوا بررسی شده است. یافته ها نشان می دهد که فیلم های سینمایی ایرانی در خلال روایت های خود کوشیده اند نوعی شناخت و دانش عامه پسند درباره طلاق در دسترس مخاطبان قرار دهند و این پدیده و آسیب های ناشی از آن را تبیین کنند.
  - آقابابایی و خادم الفقرايي (۱۳۹۵) در پژوهشی به بازنمایی روابط دورنی خانواده در پنج فیلم سینمای دهه ۱۳۸۰ ایران پرداخته اند. روابط اعضای خانواده ایرانی متناسب با شرایط جدید، در سال های کنونی تغییر کرده و در حال شکل پذیری به گونه ای جدید است. سینمای ایران با خلق کلیشه هایی از روابط، شخصیت ها و موقعیت ها، نقش مهمی در برساخت ذهنی انسان ایرانی به روابط خانوادگی دارد. در همین زمینه در این پژوهش به دنبال توصیف بازنمایی روابط عمودی و افقی اعضای خانواده در فیلم ها، تفسیر کنش های اعضای خانواده در موقعیت های بحران و حل مسئله و تفسیر پیوند وضعیت خانواده در فیلم ها با شرایط اجتماعی و سیاسی دهه ۸۰ است.
  - کرمی و فراهانی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «استراتژی های خانواده ایرانی در مواجهه با دیالکتیک فردیت و خانواده» به تحلیل سه فیلم «چهارشنبه سوری»، «زندگی مشترک آقای محمودی و بانو» و «سعادت آباد» پرداخته اند. نتایج حاکی از این است که خانواده مدرن بدون توجه به فردیت سوژه ها نمی تواند فهم شود؛ زیرا با سوژه های به شدت فردیت نیافته مواجه هستیم که دائماً فردیت در بروز تعارضها و مناقشات خانوادگی نقش دارد و همچنین به مثابه یک استراتژی برای سوژه ها فهم می شود.
  - کوثری و عموری (۱۳۹۲) در مطالعه ای با عنوان «بازنمایی خانواده ایرانی از منظر روابط جنسیتی و نسلی در آگهی های تلویزیونی» با روش کیفی نشانه شناسی نشان می دهند که تبلیغات تلویزیونی در «وجه ذهنی قدرت» با نمایش انگاره های ذهنی همخوان با نظام مردسالار و در «وجه عینی قدرت» با نمایش کلیشه هایی که در گام اول مردان و در گام دوم والدین تصمیم نهایی را می گیرند، به بازتولید شکاف قدرت و نابرابری در روابط خانوادگی می انجامد.
  - صادقی فسایی و عرفان منش (۱۳۹۴) به مطالعه بازنمایی بحران معنا و خانواده در فیلم های «گونزالس ایناریتو»، با روش تحلیل محتوای کیفی پرداخته اند. تحلیل ها نشان می دهد که شخصیت های فیلم ها نشان دهنده استیصال افرادی هستند که در شرایط فقدان یا کم مایگی پبله محافظتی و خانواده، تلاش می کنند تا به زندگی خود ادامه دهند. برآمدن پرسش های هستی شناسانه، جست و جوی نظامی معنوی و اخلاقی و پناه بردن به رابطه ناب نیز از ویژگی های چنین افرادی است.
  - بشیر و اسکندری (۱۳۹۲) در پژوهشی به «بازنمایی خانواده ایرانی در فیلم سینمایی یه حبه قند» پرداخته است. آنها بیان کردند امروزه رسانه های جمعی عرصه ای را فراهم آورده اند که بیشتر مسائل زندگی عموم چه در سطح ملی و چه در سطح بین المللی قابلیت ظهور در آن را دارد.
  - شالچی (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی «سرکوب نشانه شناختی خانواده سنتی در سینمای ایران: بررسی موردی سینمای پرمخاطب سال های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵» پرداختند. مبانی نظری پژوهش برآمده از نظریه باختین و نظریه های پسااستعماری است و به لحاظ روشی نیز از تکنیک های نشانه شناسی بهره می گیرد.
  - رستگارخالد و کاوه (۱۳۹۲) در پژوهشی به بازنمایی سبک زندگی در سینمای دهه هشتاد پرداختند. ایران از زمان پیدایش تاکنون تصاویر گوناگون و گاه متناقضی از جامعه ایران به نمایش گذاشته است. یکی از متغیرهای اجتماعی برای فهم دگرگونی های معاصر ایران مفهوم سبک زندگی است. در این پژوهش با بهره گیری از نظریه بازنمایی در جامعه شناسی هنر و در وهله دوم با استفاده از الگوی تبیینی بوردیو در باب سبک زندگی تلاش شده به بررسی سبک زندگی بازنمایی شده در سینمای دهه هشتاد پرداخته شود.

- آرچیتی (۲۰۱۹) تحقیقی تحت عنوان «بدون زندگی بدون خانواده: نمایش فیلم های بی فرزندی، سکوت و محرومیت غیر ارادی» انجام داده است. وی بیان کرد که تشکیل خانواده و بچه دار شدن یک تشریفات بزرگسالی است، یکی از ملزومات ضمنی یک زندگی کامل. پس چه اتفاقی می افتد که «رویای خانواده» تحقق پیدا نمی کند؟ این مقاله با تمرکز بر بازنمودهای بی فرزندی غیر ارادی (یعنی بی فرزندی از روی اختیار) نه در فیلم، به جنبه های تاریک «ضرورت خانواده» می پردازد.
- جانگ، لی و لی (۲۰۱۹) تحقیقی با عنوان «کمی سازی بازنمایی تعصب جنسیت در فیلم های تجاری بر اساس تحلیل تصویر» انجام داده اند. تعصب جنسیتی یک کلیشه تحریف شده از نقش جنسیتی است. به طور معمول آزمون بچدل ۳ به طور گسترده ای برای قضاوت عینی در مورد وجود چنین تعصبی در فیلم ها استفاده می شود. با این حال، چون تحلیل آن فقط بر اساس فیلمنامه یک فیلم استوار است و آزمون بچدل در نظر گرفتن طیف گسترده ای از تعصب که فیلمها می توانند به عنوان یک رسانه تصویری داشته باشند، ناتوان است.
- زورچر و همکاران (۲۰۱۸)۴ در تحقیقی تحت عنوان «نمایش خانوادهها در میان نسلها در فیلمهای متحرک دیزنی» به بررسی نقش خانوادهها در فیلمها پرداختند. فیلم های انیمیشن دیزنی به عنوان نوعی رسانه تأثیرگذار عمل می کنند که رشد عقاید کودکان در مورد جهان پیرامون آنها، از جمله ساختار خانواده را شکل می دهد. با این حال، تجزیه و تحلیل سرشماری در مورد چگونگی نمایش فیلمهای انیمیشن دیزنی در به تصویر کشیدن خانواده ها هنوز انجام نشده است.
- ملکیان (۲۰۱۸) تحقیقی با عنوان «بازنمایی خانواده در فیلم های هالیوودی نمایش داده شده در ماهواره» انجام داده است. وی بیان کرده است که خانواده در ایران یک نهاد قدرتمند و تأثیرگذار است که به مرور تغییر می کند. عوامل مختلفی در این تغییرات نقش داشته اند. در قرن بیست و یکم، رسانه هایی مانند ماهواره و سینما جوامع نزدیکتر را به هم پیوند داده اند. در چنین شرایطی، دیدگاه ها، نگرش ها و اعتقادات جوامع دیگر از طریق رسانه های جدید به صورت تصویر، صدا و نماد به جوامع دیگر می رسد.
- آن (۲۰۱۷)۵ در پایان نامه خود به «تصاویر خانوادگی: بازنمایی خانواده در سینمای معاصر کره» پرداخت. وی بیان می کند که: خانواده همیشه یک موضوع داستانی محوری در سینما بوده است. سینمای کره نیز از این قاعده مستثنی نبوده است، جایی که ثابت شده خانواده از همان روزهای ابتدایی موضوع محبوب بوده است. با این وجود تحقیقات غربی در مورد سینمای کره توجه چندانی به این موضوع غالب نکرده است و ترجیح می دهد بر احیای اخیر صنعت فیلم و فیلم های پرمخاطب آن تمرکز کند.
- مالتسوس (۲۰۱۱) در تحقیقش نشان داد که تصویر خانواده در فیلم های مورد مطالعه دهه هشتاد هالیوود تصویر ایده آلی است که بر اهمیت نقش پدر و ارتباطهای بین نسلی تأکید می شود تا خانواده هسته ای خوشبخت دهه پنجاه دوباره بازتولید شود.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش بدنبال دستیابی و ارائه یک مدل برای تولید فیلم های سینمایی در جهت تحکیم خانواده در سینمای ایران است لذا پژوهش از نظر هدف، کاربردی است. در این پژوهش محقق بدنبال شناسایی مولفه های کلیدی مرتبط با بحث مصاحبه با خبرگان و صاحب نظران حوزه سینما نموده و نظریه داده بنیاد نظامند برای استخراج داده ها انتخاب نموده است لذا پژوهش از نظر داده ها، کیفی است. همچنین برای تحلیل داده ها از رویکرد کدگذاری نظری استفاده شده است که بر این اساس پژوهش از نظر ماهیت اجرا، توصیفی اکتشافی است. جامعه آماری پژوهش کلیه صاحب نظران حوزه سینما از جمله کارگردانان، تهیه

۱ . Cristina Archetti

۲ . Jang, Lee & Lee

۳ . Bechdel

۴ . Jessica D. Zurcher, Sarah M. Webb ID and Tom Robinson

۵ . Ji-yoon An

کنندگان، مدیران نهادهای مرتبط بودند. به منظور انتخاب افراد برای مصاحبه از رویکرد هدفمند گلوله برفی استفاده شد و تا حد اشباع نظری مصاحبه صورت گرفت. در مجموع با ۱۴ نفر مصاحبه انجام شده است. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. به منظور تعیین اعتبار داده‌ها از روش کثرت‌گرایی در شیوه (بازآزمون روش انجام کار)، کثرت‌گرایی در پژوهشگر (آزمون قابلیت اطمینان بین کدگذاران) و کثرت‌گرایی مشارکت‌کننده (استفاده از مصاحبه‌شوندگان جدید برای آزمون قابلیت اطمینان مدل) استفاده شد که نتایج به شرح زیر بدست آمد:

جدول ۱: محاسبه پایایی به روش کثرت‌گرایی

روش	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
کثرت‌گرایی در مصاحبه‌شونده	۱۳۹	۵۸	۲۵	۸۳٪
کثرت‌گرایی در روش	۱۱۲	۵۰	۲۲	۸۹٪
کثرت‌گرایی در پژوهشگر	۱۰۴	۴۲	۲۹	۸۱٪

میزان پایایی بدست آمده بیشتر از ۶۰ درصد است (کوال^۱، ۱۹۹۶: ۲۳۷)، بنابراین اعتبار مصاحبه‌شوندگان و روش انتخاب آن‌ها، و قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است.

تحلیل داده‌های تحقیق

به منظور استخراج داده‌ها از روش داده بنیاد نظامند و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها رویکرد کدگذاری نظری استروس و کوربین استفاده شده است و داده‌ها در قالب سه دسته کدهای باز، محوری و انتخابی دسته بندی شده‌اند. برای این مهم پس از تعیین مفاهیم کلیدی نهایی، دسته بندی مفاهیم کلیدی در قالب یک مقوله، تعیین ارتباط بین مقوله‌ها، طراحی و ارائه یک مدل نظامند در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده انجام شده است.

الف) کدگذاری باز

در این مرحله پژوهشگر، ۱- از روی متن باز کلیه مصاحبه‌ها اقدام به برجسته‌سازی عوامل مهم و کلیدی نموده است که نتیجه آن استخراج ۳۱۷ عبارت کلیدی بود. ۲- با توجه به بیان مطالب در قالب عبارات و مفاهیم متنوع و همچنین مشترک بودن عبارات در مصاحبه‌ها، پژوهشگر اقدام به پالایش و یکسان‌سازی مفاهیم و اصطلاحات نموده است. نتیجه این دو مرحله منجر به شناسایی ۸۱ مفهوم یا کد باز گردیده است که در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

ب) کدگذاری محوری

پس از شناسایی مفاهیم (کدهای باز)، فرایند دسته‌بندی مفاهیم آغاز شد و هر دسته زیر اصطلاح انتزاعی‌تر، یعنی مقوله‌ها طبقه‌بندی شد.

در فرایند کدگذاری محوری، ۸۱ مفهوم حاصل از کدگذاری باز در قالب ۱۷ مقوله به ترتیب زیر جای گرفتند. در فرایند کدگذاری محوری علاوه بر شناسایی مقوله‌ها، مقوله‌ها از نظر تناسب و ماهیت شان در قالب ابعاد مدل پارادایمی قرار گرفتند که نتایج در جدول شماره (۱) ارائه شده است. ضمناً مقوله‌های مستخرج از کدگذاری باز بر اساس جهت‌گیری‌ها، تناسب، ماهیت و بار معنایی با یکدیگر ادغام شده و در قالب ابعاد مدل پارادایمی شامل مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط بستر، راهبردها و پیامدها قرار گرفتند.

جدول ۱- نتایج فرایند کدگذاری باز و محوری

ابعاد مدل	مقوله‌ها	مفاهیم/ کدهای باز
عوامل علی		تعیین و تعریف موضوعات کلان اجتماعی برای ساخت فیلم‌های سینمایی

^۱ Kvale

ابعاد مدل	مقوله ها	مفاهیم / کدهای باز	
	سیاست گذاری و برنامه ریزی هدفمند	اولویت دادن به استفاده از پارانه‌ها در ساخت فیلم‌های سینمایی مرتبط با تحکیم بنیان‌های خانواده	
		تدوین قوانین و مقررات خاص برای استفاده از امکانات نهادهای دولتی و نیمه دولتی حوزه فرهنگ و خانواده برای ساخت فیلم	
		تعیین شرح وظایف، مسئولیت و تکلیف برای نهادهای متولی و اثرگذار در این زمینه	
	حمایت و پشتیبانی مسئولان و نهادهای فرهنگی ذیربط		سرمایه‌گذاری ارگان‌ها و نهادهای مرتبط با حوزه فرهنگ و سینما
			کم کاری نهادهای مرتبط با حوزه فرهنگ و سینما
			اهمال و تنبلی و بی توجهی مسئولان ذیربط
			عدم حمایت مسئولان فرهنگ و سینما از تولیدات با موضوع خانواده
			عدم حمایت نهادهای مرتبط
	بازگشت سرمایه		عدم حمایت متولیان فرهنگی از تولید فیلم با موضوع تحکیم خانواده
			عدم سوددهی مالی برای بخش خصوصی
داشتن هزینه بالای ساخت فیلم‌هایی با رویکرد خانواده			
کیفیت فیلم - نامه		عدم بازگشت سرمایه	
		توجه به ارزشهای خانواده و اجتماع در فیلمها	
شرایط بستر	مدیریت کلان فرهنگی	عدم سطحی نگری در محتوای فیلم‌های سینمایی	
		حذف نگاه حاکمیتی از فیلم‌ها	
	مدیریت کلان فرهنگی		حمایت فکری و اندیشمندانه مسئولان دولتی و فرهنگی از آثار اجتماعی و خانوادگی
			تقویت مدیریت سینمایی
			بررسی و پذیرش فیلمنامه‌های خوب و جامع توسط نهادهای نظارتی
			بسترسازی برای جذب مخاطب با تفکرات و علاقه مندی‌های مختلف با انتخاب موضوعات روز و واقعیت‌های اجتماعی
	تخصیص منابع		تامین پشتوانه پژوهشی برای نگارش فیلمنامه
			تقویت بودجه تولید فیلم‌های با موضوعیت خانواده و تقویت بنیان آن
			تحکیم زیرساختهای فنی در مراحل تولید آثار
			تخصیص امکانات برای تولید فیلم
تولیدات مبتنی بر روشهای علمی و آکادمیک روز دنیا			
عوامل خانوادگی و اجتماعی		تخصیص بودجه و اعتبار لازم برای خلق آثارمناسب	
		نبود نظارت صحیح بر فیلم‌نامه‌ها و تولید فیلم‌های سینمایی	
		عدم سطحی نگری به موضوعات اجتماعی و خانواده	
عوامل فیلم سازی		عدم استقبال آحاد جامعه از فیلم‌های با موضوع خانواده	
		تمایل مردم به تماشای فیلم‌هایی با چاشنی طنز برای رهایی لحظه‌ای از مشکلات موجود	
		ضعف در انتخاب گروه کارگردانی	
		ضعف در انتخاب بازیگران	
		ضعف در انتخاب محل‌های فیلم برداری	
		ضعف در تجهیزات و تکنولوژی فیلم برداری	
		تدوین فیلم‌نامه با کیفیت و بدیع	

ابعاد مدل	مقوله ها	مفاهیم/ کدهای باز
پدیده محوری	تولید فیلم مبتنی بر رویکرد خانوادگی	اجرای فیلم نامه با کیفیت و بدیع
		داشتن نگاه نو و جدید به خانواده با مختصات حاضر خانواده
		واقع نگری در ساخت فیلم
		توجه به معیارهای جذب مخاطب
		توجه به مفاهیم ارزشی مرتبط با خانواده در تولید فیلم
		انتخاب موضوع فیلم ها بر اساس ارزش های بنیادی و تحکیم خانواده
		عدم وجود نقشه راه کلان فرهنگی کشور در حوزه فیلم سازی
		تخصیص تجهیزات و امکانات لجستیکی برای ساخت فیلم
		نگارش فیلم نامه های جذاب و بدیع
		استفاده از تکنولوژی های به روز و جدید در تولید فیلم
		فراهم شدن امکانات سخت افزاری و نرم افزاری
		تعیین شاخص هایی برای انتخاب گروه کارگردانی (سبک کارگردانی) در تولید فیلم
		بکارگیری کلیه جنبه ها و عوامل هنری به منظور تولید فیلم های با کیفیت و اثرگذار
راهبردها	عوامل فنی- زیرساختی	توجه ویژه به انتخاب بازیگران بر اساس متن و فیلمنامه نه بر اساس معروفیت آنها
		توجه خاص به طراحی صحنه و لباس و مکان فیلم برداری از نقطه نظر جلب حداکثری مردم به تماشای فیلم ها
		استفاده از نیروها و استعداد های جوان در حوزه کارگردانی و تهیه کنندگی در ساخت فیلم ها
		توجه به محورهای نو و کلان خانواده و اجتماع
		حمایت از فیلم نامه های قوی و با بن مایه ارزشهای خانواده
		ترغیب و تشویق سرمایه گذار خصوصی
		پرداختن فیلمنامه ها به موضوعات روز به منظور جلب مخاطب سینمایی
		ساخت فیلم با توجه به بافت کل جامعه نه یک قشر و طبقه بالای اجتماع
		پرهیز از شعارزدگی و سطحی نگری در ساخت فیلم
		اختصاص سالن های اختصاصی برای اکران فیلم های با موضوع خانواده
		آموزش و تشویق فیلم سازان جوان و مجرب
		حمایت مالی و دادن یارانه برای تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده
		استفاده از امکانات رایگان شهرک های سینمایی یا موارد مشابه
حمایت معنوی از سازندگان و سرمایه گذاران فیلم ها		
پیامد	مشوق های تشویقی	برگزاری جشنواره های اختصاصی برای فیلم های اجتماعی و خانواده
		توجه ویژه به اختصاص بخشی خاص در جشنواره های ملی و بین المللی به فیلم هایی با موضوع خانواده
		اختصاص جوایز ویژه برای فیلم هایی با موضوع تحکیم خانواده
پیامد	تقویت خانوادگی ایرانی	احترام به نقش ها و مسئولیت های پدر و مادری و همسری
		بهبود و ارتقا روابط عاطفی و احساسی در بین اعضای خانواده
		حاکم شدن ارزشهای اخلاقی نظیر روحیه گذشت و فداکاری در بین خانواده ها

ابعاد مدل	مقوله ها	مفاهیم / کدهای باز
	ارتقاء هویت و فرهنگ ملی	برقراری روابط خویشاوندی و صلح رحم و ارتباط با همسایه‌ها به عنوان یک سنت حسنه به جای استفاده از فضای مجازی
		ارتقاء فرهنگ اجتماعی و ملی ایرانیان
امنیت اجتماعی		هویت شناسی قومی، محلی، منطقه ای و ملی
		ارتقای ارزش های حاکم بر نهاد خانواده
		تقویت انسجام ملی در سایه تقویت خانواده
		تقویت ارزش های اخلاقی و انسانی در جامعه
		برقراری آرامش روانی در جامعه
		کاهش بزه های اجتماعی و اخلاق مداری در جامعه
		کاهش مخاطرات ناشی از روابط غیراخلاقی
		افزایش عدالت جنسیتی در اجتماع
		استفاده صحیح از اوقات فراغت در کنار خانواده و دوستان و آشنایان

بیان روایت و نتیجه‌گیری

در جهت پاسخگویی به سوالات تحقیق بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود.

✓ عوامل علی

نتایج بدست آمده در خصوص سوال اول حکایت از آن دارد که تولید فیلم سینمایی با رویکرد تحکیم خانواده نیازمند توجه به عوامل تولید فیلم با موضوعات خانواده است. در این پژوهش ۴ عامل «سیاست گذاری و برنامه ریزی هدفمند»، «حمایت و پشتیبانی مسئولان و نهادهای فرهنگی ذیربط»، «بازگشت سرمایه» و «کیفیت فیلم‌نامه» به عنوان عوامل علی شناسایی شده است. به این معنی که اگر قصد داریم تولید چنین آثاری را که در تحکیم خانواده اثرگذار باشند افزایش دهیم باید تعیین و تعریف موضوعات کلان اجتماعی برای ساخت فیلم‌های سینمایی را تعیین و تعریف کنیم، یارانه‌های موجود برای ساخت فیلم‌های سینمایی به فیلم‌هایی با موضوع تحکیم بنیان‌های خانواده داده شود یا اولویت با آنها باشد، قوانین و مقررات خاصی برای استفاده از امکانات نهادهای دولتی و نیمه دولتی برای ساخت فیلم تدوین شود، ارگان‌ها و نهادهای مرتبط با حوزه فرهنگ و سینما برای تولید سرمایه‌گذاری کنند، جلو کم کاری نهادهای مرتبط با حوزه فرهنگ و سینما و اهمال و تنبلی و بی‌توجهی مسئولان ذیربط گرفته شود، حمایت حداکثری مسئولان فرهنگ و سینما از تولیدات با موضوع خانواده صورت گیرد، سودآوری بخش خصوصی برای چند دوره تضمین شود، هزینه تولیدات سینمایی کاهش یابد و سطحی‌نگری به محتوای فیلم‌های سینمایی جلوگیری شود و آثار فاخر تهیه و تدوین شود.

✓ شرایط زمینه ساز

معمولاً تحقق هر عملی نیازمند بستر مناسب برای به فعلیت در آمدن است. در این پژوهش شرایط زمینه ساز تحقق تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده شناسایی شده است که شامل ۲ مقوله مدیریت کلان فرهنگی و تخصیص بودجه می‌باشد. فرهنگ و توسعه فرهنگی در همه دنیا تحت مدیریت کشورها و مسئولان فرهنگی است و یک رقابت حیاتی برای حفظ فرهنگ و خرده فرهنگ‌های کشورها با توجه به تهاجمات فرهنگی همه جانبه در جریان است. مدیریت کلان فرهنگی کشور باید برای مدیریت سینما و همچنین تحکیم بنیان‌های خانواده و سایر موضوعات فرهنگی برنامه کلان مدون و مصوب داشته باشد، باید به دنبال حذف نگاه حاکمیتی به فیلمها و تحمیل خواسته‌های حاکمیت به جامعه باشیم که به فرهنگ آسیب نرسد، به دنبال غنی سازی فیلمنامه‌ها از طریق انجام امور پژوهشی بود تا محتوای فیلمها بر اساس واقعیت‌های علمی تدوین شود، برنامه‌ریزی برای جذب مخاطبان با هر سلیقه و دیدگاه به سالن‌های سینما برای ترویج فرهنگ و ارزشهای خانواده صورت گیرد، امکانات و منابع مالی، مادی و انسانی کلیه دستگاه‌ها برای تولید آثار سینمایی بکار گرفته شود و بودجه مناسب و با اولویت به آنها اختصاص داده شود. در هر حال زمینه و بستر لازم برای تحقق چنین امر مهمی با توجه به کشیده شدن اقبال عمومی به

فضای مجازی و شبکه‌های خارج از کشور فراهم شود تا تولیدات سینمایی با رویکرد تحکیم خانواده تولید و مردم تماشا کنند و تحت تاثیر آنها قرار گیرند، وگرنه هر فعالیتی در این زمینه بدون توجه به بستر مناسب موقتی است یا اثری نخواهد داشت.

✓ عوامل مداخله‌گر

پیش‌آمد هر اتفاقی عواملی هستند که می‌توانند مانع باشند یا عاملی تسهیلگر برای تحقق بیشتر پدیده اصلی باشند. این عوامل نقشی دوگانه دارند که بسته به نوع برخورد ما با آنها نقش خود را ایفا می‌کنند. در این پژوهش عوامل فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی و عوامل فیلم سازی به عنوان عواملی که مانع یا تسهیلگر هستند شناسایی شده است. در حال حاضر همه کشورها به جای جنگ برای به سلطه درآوردن سایر کشورها از برنامه‌های فرهنگی نظیر تولید فیلم استفاده می‌کنند. کشورهای پیشرفته با اثرگذاری خاص خود بر جنبه‌های مختلف فرهنگی سایر کشورها نظیر آداب و سنن، خوراک، پوشش، نحوه مصرف اوقات فراغت و هزاران موضوع دیگر فرهنگی بر اقوام دیگر تسلط می‌یابند و بعضاً بنیان‌های ارزشی یک جامعه را نیز از بین می‌برند و ارزشهای خود را جایگزین آن می‌کنند. برای جلوگیری از این اتفاق باید ساخت فیلم‌های مناسب تولید داخل را جایگزین فیلم‌های منفی عفت و ناهمخوان با فرهنگ خانواده ایرانی را در دستور کار قرار داد؛ نقشه راه کلان فرهنگی کشور در حوزه فیلم سازی تدوین شود؛ بر فیلمنامه‌ها و تولید فیلم‌های سینمایی نظارت بهتر و صحیح تری صورت گیرد؛ با تبلیغات و فرهنگ سازی اقبال عمومی را به سمت تماشای فیلم‌های با موضوع خانواده سوق داد. در حوزه عوامل فیلم سازی باید کارگروه خاصی برای انتخاب عوامل مختلف تولید فیلم سینمایی تشکیل شود و معیارهایی را برای انتخاب گروه کارگردانی، انتخاب بازیگران، لوکیشن، عوامل هنری، و تکنولوژی و تجهیزات خاص فیلم برداری و ... انتخاب کرد و بر مبنای آن معیارها عوامل فیلم سازی را برگزید تا فیلم‌های باکیفیت تولید شود.

✓ پدیده محوری

نتایج بدست آمده از مصاحبه‌های بعمل آمده در خصوص پدیده محوری مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده حکایت از آن دارد که خود عنوان تولید فیلم با رویکرد تحکیم خانواده به عنوان کلیدی‌ترین عامل در مرکز مدل قرار گرفته است. این عامل کلیدی از هفت مفهوم تشکیل شده است. ابتدا فیلمنامه با کیفیت و بدیع باید تدوین شود؛ فیلمنامه تدوین شده اجرا و تولید شود؛ به خانواده و حفظ بنیان‌های آن نگاه نو و جدید داشت و آن را در قالب تولیدات نشان داد؛ واقعیت‌های موجود را در نظر گرفت و فیلمهایی ساخت که دور ذهن و واقعیت‌های اجتماعی نباشد؛ نحوه چگونگی جذب مخاطب و معیارهای جلب نظر وی به تماشای فیلم‌های با موضوع خانواده در نظر گرفته شود؛ فیلم‌های ساخته شده ضمن ایجاد سرگرمی برای مخاطب، به ایجاد همبستگی بین اعضای خانواده و حفظ و تقویت ارزش‌های ملی نهاد خانواده منجر شود.

✓ راهبردها

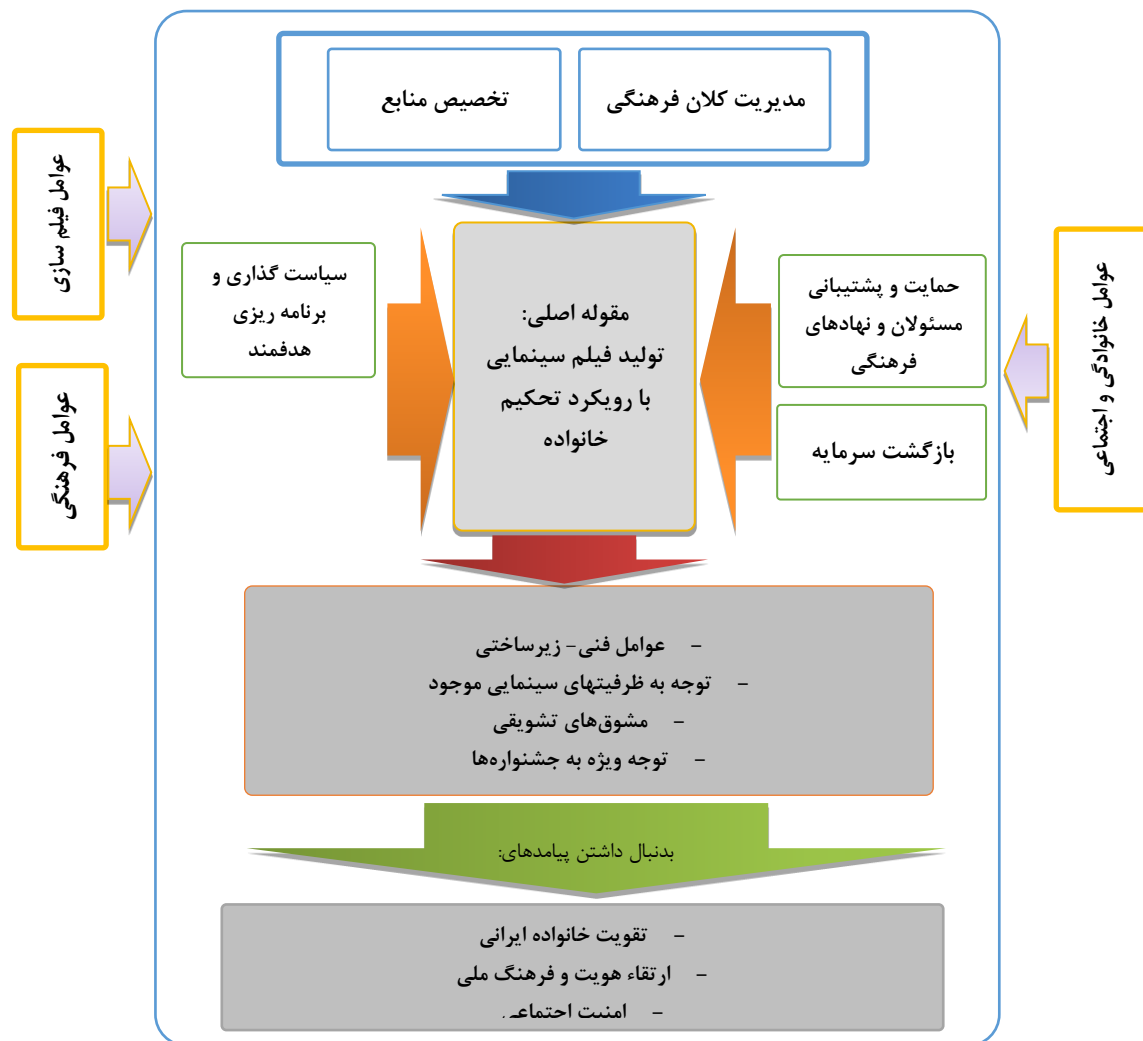
نتایج بدست آمده در خصوص مقوله راهبردها بیانگر آن است که برای تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده باید برنامه‌های تشویقی برای تولید کنندگان آثار سینمایی پیش بینی نمود. در این پژوهش ۴ راهبرد کلیدی شناسایی شده است: «عوامل فنی - زیرساختی»، «توجه به ظرفیت‌های سینمایی موجود»، «مشوق‌های تشویقی» و «توجه ویژه به جشنواره‌ها». در تبیین راهبردهای بدست آمده می‌توان گفت مسئولان و نهادهای سینمایی کشور باید هرگونه زیرساخت فنی، تکنولوژیکی، سخت افزاری و نرم افزاری مورد نیاز سازندگان فیلمها در اختیار آنها قرار گیرد تا ضمن کاهش هزینه‌های آنها در تولید، سودآور شوند و رغبت به تولید چنین آثاری در آنها افزایش یابد؛ همچنین باید جشنواره‌های ویژه و خاصی را برای فیلم‌های با موضوع تحکیم خانواده در نظر بگیرند و فیلم سازان آثار خود را در آنها نمایش دهند و از آنها تقدیر شود و جوایز خاصی نیز برای آنها در نظر گرفته شود. وجود رقابت برای شرکت جشنواره‌ها قطعاً کارگردان و عوامل تولید را تشویق به تولید آثار با کیفیت‌تر می‌نماید؛ همچنین در کنار جشنواره‌های ویژه، می‌توان بخشی را نیز در جشنواره‌های بزرگ در نظر گرفت و جوایز خاصی نیز برای آن پیش بینی کرد؛ راهبرد شناسایی شده دیگر را می‌توان به دادن یارانه برای تولید فیلم دانست یا امکانات و تجهیزات تکنولوژیکی مهم در تولید فیلم که را در اختیار فیلم سازان قرار دهند. میدان دادن به فیلم سازان و کارگردانان جوان و دارای آتیه برای ساخت آثاری هم جهت با فکر و نگرش جوانان امروز جامعه که منجر به تماشا شدن از طرف مردم و جوانان می‌گردد. نباید از ظرفیتهای فکری جوانان در سینما غافل شد. این راهبردها در کنار هم می‌توانند به تحقق مدل تولید فیلم در سینما با رویکرد خانواده کمک

کنند و تا حد زیادی اثرگذار باشند هرچند تولید فیلم فقط تا حدی می‌تواند در این راستا اثرگذار باشد و عوامل بی‌شمار دیگری وجود دارد که می‌توانند تحکیم یا عدم تحکیم خانواده را موجب شوند.

✓ پیامدها

نتایج بدست آمده از تحلیل داده‌ها بیانگر آن است که اجرای مدل تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده منجر به نتایج مثبت و مطلوبی می‌گردد که عبارتند از: «تقویت خانواده ایرانی»، «ارتقاء هویت و فرهنگ ملی» و «امنیت اجتماعی». نتایج پژوهش حاضر این نکته را نشان می‌دهد که تولید فیلمهای سینمایی با رویکرد تحکیم خانواده می‌تواند از پیامدهای منفی بسیاری که در اثر تولیدات سینمایی خارجی و یا داخلی بنیان شکن اتفاق می‌افتند جلوگیری کند و پیامدهای مثبت زیادی را نیز بوجود آورد. در تبیین پیامدهای شناسایی شده می‌توان گفت باید ارزشهایی نظیر احترام به نقش‌ها و مسئولیت‌های پدر و مادری و همسری در فیلمها نشان داده شود؛ اثرات مثبت روابط عاطفی و احساسی در بین اعضای خانواده برجسته شوند؛ ارزشهای اخلاقی نظیر روحیه گذشت و فداکاری در بین خانواده‌ها را الگوسازی کنند؛ به برقراری روابط خویشاوندی و صلح و رحمت و ارتباط با همسایه‌ها به عنوان یک سنت حسنه به جای استفاده از فضای مجازی تاکید شود؛ فرهنگ اجتماعی و ملی ایرانیان و برتری آن نسبت به سایر فرهنگها نشان داده شود؛ افتخار به هویت قومی، محلی، منطقه‌ای و ملی در دستور کار قرار گیرد؛ تقویت نهاد خانواده در کاهش بزه کاری‌های اجتماعی و کاهش مخاطرات ناشی از روابط غیراخلاقی تاکید شود. به اینگونه از تولید فیلمهای سینمایی با این موضوع پیامدهای ارزشمندی نصیب فرد، خانواده، اجتماع و کشور می‌گردد. براساس یافته‌های پژوهش مدل مفهومی تحقیق در ذیل ترسیم می‌شود.

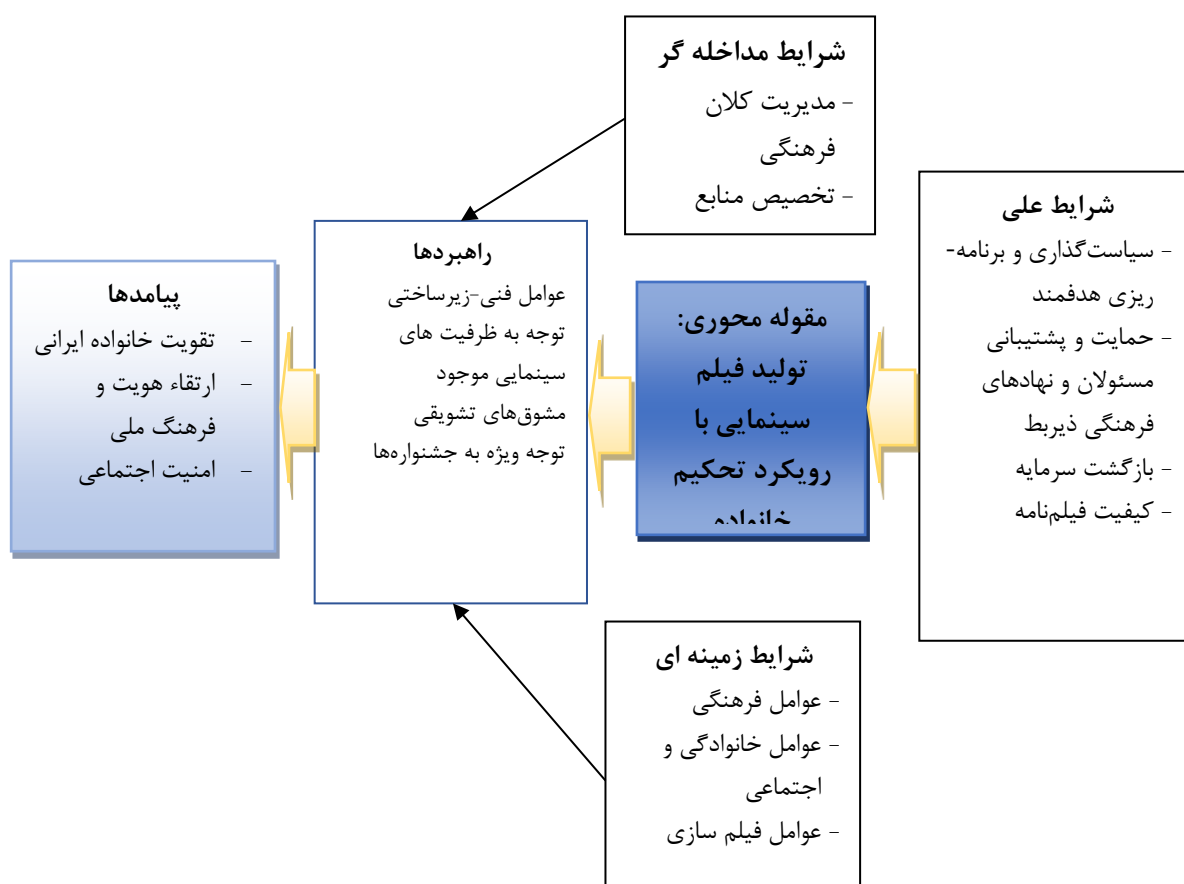
مدل نظام مند تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده:

سینمای ایران تاریخ پر فراز و نشیبی را طی دهه های اخیر طی نموده است. قبل از پیروزی انقلاب اسلامی فیلمها عمدتاً محتوای غیر اخلاقی داشتند و خانواده های کمی از این فیلمها استقبال می کردند چرا که بافت جامعه ایران برگرفته از دین مبین اسلام و عمده خانوادهها اعتقادات مذهبی داشتند که تمایلی به دیدن این گونه فیلمها نداشتند و به طور خاص مخاطب آنها نیز قشر خاصی بود. اما با وقوع انقلاب اسلامی تحولی در صنعت سینمای کشور به وقوع پیوست. دین اسلام به عنوان دین رسمی کشور بر کلیه ابعاد و فعالیتهای کشور سایه انداخت و سینما و تلویزیون نیز فیلمها را بر اساس اعتقادات و باورهای دینی مردم بنا نهادند. اما چهار دهه تولید فیلم در انقلاب اسلامی نیز تحولات خاص خود را داشت و سعی کردند کم کم با ذائقه مردم پیش بروند یا به نوعی سعی کردند ذائقه مردم را تغییر دهند. این اتفاق ناشی از تغییرات فرهنگی بوجود آمده در کشور رقم خورد. مفاهیمی که تا آن زمان برای مردم یک تابو بودند پای خود را به فیلمها باز کردند. به طور مثال حرف زدن از طلاق، روابط زناشویی، اعتیاد، اختلافات خانوادگی و دعوای زن و شوهری، روابط با جنس مخالف، و مفاهیم بی شمار دیگری که بنیان خانواده ایرانی را نشانه می روند. این اتفاق در کنار تولید فیلمهایی توسط شبکههای معاند و تهاجم فرهنگی غرب بر کشور اسلامی ایران شرایطی را بوجود آورده است که ارزشهای خانواده در فرهنگ و تمدن ایران را از بین برده یا در حال از بین بردن هستند. این موضوع در سایه غفلت و اعمال بی تفاوتی مسئولان و نهادهای متولی و ذریبط فرهنگی صورت گرفته است که نشان می دهد یا هیچ گونه برنامه های برای تولید فیلم های سینمایی و مقابله با تهاجم فرهنگی ندارند یا اگر برنامه ای را تدوین کرده بودند عملاً کم اثر و بی اثر بوده است چرا که آحاد جامعه تمایلی به دیدن فیلمهای تولید داخل که بر تکریم ارزشهای فرهنگی خانواده ساخته می شوند، ندارند یا این فیلمها آنچنان سطحی به موضوعات نگاه می کنند که اثر آنچنانی بر خانواده و ارزشهای

بنیادی آن ندارند. لذا در این پژوهش به این مسئله توجه ویژه ای شده است و محقق پس از پژوهش های خود به مدل پارادایمی ذیل رسیده که امیدوار است مسئولان و متولیان حوزه سینما و فرهنگ با بکارگیری آن به تحکیم ارزش های خانواده از طریق ساخت فیلمهای سینمایی کنند.

مدل پارادایمی تولید فیلم در سینمای ایران با رویکرد تحکیم خانواده

در صورتی که فیلم‌ها از نظر فنی و زیرساختی قوی باشند و فیلمنامه قوی برای آنها استفاده شود و از تجهیزات و تکنولوژی روز موضوع فیلم را به مخاطب القا کند قطعاً می‌تواند اثرگذار باشد. سینمای کشور در حال حاضر ظرفیتهای بالقوه فراوانی دارد که به دلیل بی‌توجهی یا کم‌توجهی به آنها معطل مانده‌اند و در صورت استفاده از این پتانسیل و ورود ایده‌ها و فیلمنامه‌های جدید می‌توانند تا حدودی اثرگذاری خود را به اثبات برسانند. از طرف دیگر ساختن فیلم‌هایی با این مضامین نیازمند حمایت‌هایی است که به صورت مادی و معنوی باید در اختیار تهیه‌کنندگان فیلم‌ها قرار گیرد و در جشنواره‌های ملی و بین‌المللی وارد شوند تا ارزشهای حاکم بر نظام خانواده ایرانی را بازنمایی کنند و مردم به اصل خویش رجعت کنند. این مهم بدون توجه به بستر و شرایط مناسب امکان‌پذیر نمی‌باشد لذا مسئولان و متولیان بایستی شرایط تولید فیلم‌های سینمایی با این مضامین و موضوعات را فراهم کنند تا تهیه‌کنندگان و سرمایه‌گذاران تمایل و رغبت به این کار پیدا کنند. از طرف دیگر همیشه برای انجام هر کاری یکسری عواملی محل تحقق آن عمل می‌باشد که با پیش‌بینی برنامه‌هایی باید ضمن رفع این عوامل که در این پژوهش عوامل فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی و فیلم‌سازی است؛ آنها را تبدیل به فرصتهایی کنند که مخاطبان بیشتری جذب فیلم‌های خانوادگی و اجتماعی با موضوع ارزش‌های فرهنگ ایرانی شوند.

نکته آخر این که فیلم و تاثیرات شگرف آن به مثابه دانشگاهی است که در صورت درونی‌سازی موضوعات در آحاد جامعه می‌تواند نتایج مثبت با عواقب خطرناکی را برای یک کشور رقم بزند که این پژوهش به این نتیجه رسیده است که در صورت تحقق شرایط قبلی و اجرای راهبردهای شناسایی شده، ارزشهای حاکم بر خانواده ایرانی تقویت می‌گردد، فرهنگ و هویت ملی ایران ارتقاء می‌یابد و در نهایت یک جامعه امن و در آرامش ذهنی کامل خواهیم داشت که همه از مزایای آن منتفع خواهند شد. لذا به مسئولان، تصمیم‌گیرندگان و متولیان حوزه فرهنگ و سینمای ایران پیشنهاد می‌گردد با بکارگیری ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده در این پژوهش و برنامه‌ریزی برای عملیاتی نمودن آنها گامی هرچند کوچک ولی مثبت در جهت تحکیم خانواده بردارند و سهم خود را به عنوان یک رسانه در این حوزه به سرانجام برسانند.

منابع و ماخذ

- ابویی اردکانی، محمد. مومنی، سارا. (۱۳۹۸). استراتژی تصویرسازی سیما از سبک زندگی خانواده ایرانی: برنامه ترکیبی به خانه بر می‌گردیم.
- احمدی، امیدعلی. (۱۳۹۷). مدرنیته و بازنمایی خانواده در فیلمهای سینمایی پس از انقلاب اسلامی در ایران. انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۴(۵۰): ۵۹-۸۳.
- انتظاری، علی. خورشید نام، عباس. (۱۳۹۶). بازنمایی هویت زنانه در سینمای ایران. مطالعات جنسیت و خانواده، ۵(۱): ۳۱-۵۹.
- آقابابایی، احسان. خادم‌الفقرايي، مهوش. (۱۳۹۵). بازنمایی روابط دورنی خانواده در پنج فیلم سینمای دهه ۱۳۸۰ ایران. زن در فرهنگ و هنر. ۸(۲): ۱۷۱-۱۹۲.
- بشیر، حسن. اسکندری، علی. (۱۳۹۲). «بازنمایی خانواده ایرانی در فیلم سینمایی یه حبه قند». تحقیقات فرهنگی، ۶(۲): ۱۴۳-۱۶۱.
- جعفری، علی. بیچرانلو، عبدالله. پیرهادی، محدثه. (۱۳۹۶). بازنمایی ازدواج در سینمای ایران. زنان و خانواده، ۱۲(۴۰): ۸۳-۱۰۴.
- رستگار، یاسر. آقابابایی، احسان. راسخی، زهرا. (۱۳۹۸). بازنمایی مسائل اجتماعی در سینمای پس از انقلاب اسلامی ایران. پژوهشهای راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۸(۲۷): ۷۴-۵۷.
- رستگار خلد، امیر. کاوه، مهدی. (۱۳۹۲). بازنمایی سبک زندگی در سینمای دهه هشتاد. دوفصل نامه جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، ۴(۱).
- سعیدی، میلاد. دهدست، کوثر. (۱۳۹۸). تحلیل و مقایسه نشانه‌شناختی ساختار خانواده در سینمای دهه ۷۰ و ۹۰ ایران. پژوهشهای مشاوره. ۱۸(۷۲): ۱۶۱-۱۸۳.

- سلطانی گردفرامرز، مهدی. پاکزاد، احمد. (۱۳۹۵). بازنمایی طلاق در سینمای دهه هشتاد ایران. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۷(۳۳): ۷۹-۱۰۷.
- شالچی، وحید. (۱۳۹۲). «سرکوب نشانه‌شناختی خانواده سنتی در سینمای ایران: بررسی موردی سینمای پرمخاطب سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵». مطالعات جنسیت و خانواده، ۱۱(۱): ۹۳-۱۱۶.
- صادقی فسایی، سهیلا. پروایی، شیوا. (۱۳۹۶). بازنمایی روابط خانوادگی در فیلمهای اصغر فرهادی. جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، ۹(۱): ۲۹-۵۲.
- عظیمی دولت‌آبادی، امیر. داوری مقدم، سعیده. (۱۳۹۸). بازنمایی حضور و نقش زنان در سینمای قبل و بعد از انقلاب اسلامی. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۸(۲): ۳۰۵-۳۲۸.
- کرمی، محمدتقی. فراهانی، مژگان. (۱۳۹۵). «استراتژی‌های خانواده ایرانی در مواجهه با دیالکتیک فردیت و خانواده نشانه‌شناسی خانواده در سینمای ایران». مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۲(۴۴): ۱۴۳-۱۷۲.
- کوثری، مسعود. عموری، عباس. (۱۳۹۲). واکاوی اخلاق اجتماعی در نهاد خانواده: فیلم سینمایی طلا و مس. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱۱(۱): ۱۰۴-۱۲۴.
- مقدم فر، عطاء‌الله. (۱۳۹۷). «فرایند بازنمایی سبک زندگی دهه شصت در سینمای دهه نود ایران». مطالعات راهبردی، ۴(۸۲): ۱۲۱-۱۵۲.
- هاشمی نژاد، سهراب. عبوضی، محمدرحیم. حاجیانی، ابراهیم. گلجانی امیرخیز، ایرج. (۱۳۹۷). سناریوهای آینده خانواده در ایران. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، ۲۱(۸۱): ۴۷-۸۲.

- An, J. (۲۰۱۷). Family Pictures: Representations of the Family in Contemporary Korean Cinema (Doctoral thesis) . <https://doi.org/10.17863/CAM.13956>
- Archetti, Cristina (۲۰۱۹). No life without family: Film representations of involuntary childlessness, silence and exclusion. International Journal of Media & Cultural Politics, ۱۵(۲): ۱۷۵-۹۶. doi: https://doi.org/10.1386/macp.15.2.175_1
- Douglas, W. (۲۰۱۳). Television Families: Is Something Wrong in Suburbia? Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Mahwah, New Jersey.
- Jang, Ji Yoon. Lee, Sangyoon. And Lee, Byungjoo. (۲۰۱۹). Quantification of Gender Representation Bias in Commercial Films based on Image Analysis. Proc. ACM Hum.-Comput. Interact, ۳(CSCW), Article ۱۹۸, <https://doi.org/10.1145/3359300>
- Malekian, Nazanin. (۲۰۱۸). Representation of Family in Hollywood Movies Displayed on Satellite. International Journal of Social Sciences (IJSS), ۸(۴): ۵۱-۵۸.
- Maltezos, C. (۲۰۱۱), 'The Return of the ۱۹۵۰'s Nuclear Family in Films of the ۱۹۸۰'s', Master Thesis of Liberal Arts, University of South Florida.
- Neziri, Ibrahim; Kamberi, Ibadete (۲۰۱۶). Family Cohesion and the Efficacy of Employees in the Working Environment, Mediterranean Journal of Social Sciences, ۷: ۴۳۴-۴۲۶.
- Tanner, L.R. & Haddock, S.H. A. & Zimmerman, T., S. & Lund, L. K. (۲۰۰۳). 'Images of Couples and Families in Disney Feature-Length Animated Film', The American Journal of Family Therapy, ۳۱: ۳۵۵-۳۷۳.

- Zurcher, Jessica D. Webb, Sarah M. and Robinson, Tom. (2018). The Portrayal of Families across Generations in Disney Animated Films. Soc. Sci, 4(27); doi:10.3390/socsci40027